

RAILNIEUWS-EXPRES

oktober 2009

RAILNIEUWS-EXPRES verschijnt maandelijks en kan gratis worden gedownload vanaf onze website www.hov-rn.nl

Redactieadres: Caan van Necklaan 246, 2281 BS RIJSWIJK

Internet: www.hov-rn.nlEmail: hov-rn@hov-rn.nl

“Meet and Greet” gemist ? Heeft u de afscheidsbijeenkomsten van “Het Openbaar vervoer – RAILNIEUWS” te Voorburg gemist ? De in deze bijeenkomsten getoonde beamerpresentatie wordt nogmaals gepresenteerd bij de NVBS-afdelingen **Amsterdam** op 16 november en **Rotterdam** op 10 december. <http://www.nvbs.com/Afdelingen/>

T I J D S C H R I F T E N

Op de Rails, oktober 2009, nummer 2009-10 * Na uitgebreid spoor- en tramnieuws uit binnen- en buitenland de volgende artikelen: Plannen voor de toekomst: **Het Amsterdamse tramnet uitgebreid**. Sinds enkele jaren is het gebruikelijk dat het GVB voorstellen tot verbetering van lijnenloop en dienstregeling van het net bekendmaakt. Het is echter opmerkelijk dat in de plannen voor de dienstregeling 2009/2010 voor het eerst sinds lange tijd gewag wordt gemaakt van uitbreidingen van het tramnet, zij het op langere termijn * **Septemberstoom**. In de eerste twee weken van september was een groot aantal stoomlocomotieven actief. Ter gelegenheid van diverse activiteiten hebben ze met extra treinen door Nederland gereden. De rode draad was 'Volldampf durch Holland', een door IGE BahnTouristik georganiseerde stoomreis * **De Duitse Krokodil** (vervolg) * Belgische minitrambedrijven: **Kleintjes langs de kust**. Pas in de laatste decennia van de negentiende eeuw werd de Belgische kust als toeristische attractie ontdekt en daarmee ontstond ook een bereikbaarheidsprobleem voor de vakantiegasten en hun bagage. Sommige gemeenten en particuliere ondernemers hadden niet het geduld op initiatieven van de NMVB te wachten en stichtten een eigen paardentramlijn om de stoomtram of het spoorstation met de hotels aan de kust te verbinden. Dit gebeurde op vier plaatsen en in alle gevallen waren het duidelijk tussenoplossingen * **Voorstadsverkeer rond Melbourne**. Australië roept bij treinliefhebbers het beeld op van lange dieseltreinen en grote leegte. Terecht, maar er is op spoorweggebied meer dan dat. Rond de belangrijkste steden bestaan grote voorstadsnetten. Dat van Melbourne is niet alleen het oudste, het is ook het eerste dat al kort na de Eerste Wereldoorlog werd geëlektrificeerd * Verenigingsnieuws * Boekbespreking * Raikalender * Agenda * NVBS-winkel * www.nvbs.com

Rail Magazine, oktober 2009, nr. 268 * Na uitgebreid spoor- en tramnieuws uit binnen- en buitenland de volgende artikelen: Tractie bij ACTS (2) * Proefrijden met een NS-stoomloc serie 4600 * Flabaka: Amsterdammers op een Duitse nevenlijn * Skoda 109E, de Europoloc uit Tsjechië * Met stangenlocs door Lapland (2) * Modelspoorgedeelte: Hornby-decoder nummer R8249 * De wagenwerkplaats van Corus * Alleen Voor De Lol vindt nieuwe pret * Een kleine impressie van de Nationale Smalspoordagen * Tweeassige NS-ketelwagens van de SHV in 1:87 * De Emsland-veenbaan van Spijkspoor (3) * Extreem vervuilen * Railtips * Vraag & Aanbod * Agenda & Prikbord * Boekbesprekingen * www.railmagazine.nl

Rail Hobby, oktober 2009, nr. 10 * De magneetrem * Houtvervoer in model * Een Länderbahn-loc in H0 van Brawa getest: de Pruisische S9 * Railview * Railmusea * Nebenbahnen (deel 8) * Foto's maken met een digitale compactcamera * Rijdend licht met Digirails 'Locomotive lighting' * Het spoor van de nijverheid: GOLS legde 125 jaar geleden basis voor ontwikkeling Achterhoek en deel Twente * Railvitrine * de Friese Stoomtrein Maatschappij in een nieuwe fase (persbericht FStM) * de IJmuider spoorlijn * Eurospoor 2009 * Railpers * www.railhobby.nl

Miljoenenlijn Expresse, september 2009, nummer 83 * Na een lange, het zomer uitzicht op actief laatste kwartaal * ZLSM figureert in tv-serie Tien Torens Diep * Het gaat goed met ZLSM, maar pas op! * ZLSM zet in op groei bezoekers in december * Korte berichten in “Gesignaleerd” * Sfeerimpressie van de stoomtreindagen 11 en 12 juli 2009 * Keltrevisie E2 1040 uitdagend karwei * Langs de baan * www.miljoenenlijn.nl

De Stoomtram, september 2009, nummer 121 * Financiering toegezegd, implementatie volgt... * Giften * Goederenwagen NTM E67 * Rijtuig RTM 334 * Oostenrijkse rijtuigen * Baaninspectievoertuig NS 78 * Overige projecten * Langs de lijn * Presentatie kort * Reis mee met de Museumstoomtram * Een tweede leven voor een diesellocomotief * Een mooie zomer! * Voortgang restauratieprojecten * Uit het Stoomtram Documentatie Centrum * www.museumstoomtram.nl

De Reiziger, nummer 5, september 2009 * **Op Verkenning: Rotterdamse Commiezenroute:** Een ca. 10 km lange fietstocht, met als begin- en eindpunt het Belasting- en Douanemuseum. Door het oude havengebied, langs de ss Rotterdam, over het Noordereiland, en eindigend in Hotel New York in Manhattan aan de Maas. * **Reizen 'op saldo' bij NS: adders onder het gras:** Vanaf oktober moeten we met een chipkaart ook bij NS 'op saldo' kunnen reizen. In- en uitchecken zonder langs de kaartautomaat of loket te hoeven: het klinkt gemakkelijk en tijdsbesparend. Maar er liggen allerlei adders onder het gras... * **Nieuws en service: HSL komt eraan:** De HSL komt eraan! Vanaf 7 september rijden zogenoemde Traxx-locomotieven met Intercityrijtuigen met 160 km/u over de HSL-Zuid tussen Amsterdam CS, Schiphol en Rotterdam CS. Verder o.a. nieuws over Intercity's in Harderwijk, nieuwe stations en nieuwe concessies. * **Test: stuntprijzen bij NS Hispeed:** Het regent aanbiedingen als je kijkt op www.nshispeed.nl. Voor € 29 een enkeltje naar

Milaan was half juli een buitenkansje. Maar voor een gewone klant is het bijna niet te doen om erachter te komen wanneer je dan moet reizen. * ROVER in actie * Brievenbus * OV over water: Hoek van Holland * Vakantie impressie: Rügen per stoomtrein * www.rover.nl

Schweizer Eisenbahn Revue, nr. 10/2009. Naast veel Zwitsers en internationaal nieuws een groot aantal artikelen zoals : een lang artikel over de grote tot nu toe uitzichtloze crisis bij de Berlijnse S-Bahn (begonnen met een wielbandbreuk), gevolgd door een verhaal over de geschiedenis van de Berliner S-Bahn; Cisalpino vanaf december alleen nog op de Gotthardt; eerste Stadler dubbeldekwagons; dan een lang verhaal over de nieuwe Tango-trams voor Basel; zomer 2009 veel storingen bij de SBB; einde van de BDe 4/4 pendeltreinen van de SZU; variatie in de Vallée de Joux; Tessiner Flirt aan het meer van Genève; internationaal spoorjubileum in Aarau. Alles in kleur. 57 blz. A4 voor 10,50 euro. www.minirex.ch

Straßenbahn Magazin, oktober 2009, 40e jaargang, nr. 240, ISSN 0340-7071*10815, 84 blz., in kiosk € 7,90 (D). In de rubriek "Journal" vragen de volgende onderwerpen om aandacht: In Karlsruhe is wegens omvangrijke werkzaamheden de hoofdslagader van het lokale en interlokale tramverkeer thans 'doorsneden'. Toch weet mijn acht tramlijnen zo goed mogelijk als het maar kan om te leiden. In Cottbus heeft een burgerinitiatief geheten 'Pro Tram' gezorgd voor een handtekeningactie voor het behoud en uitbreiding van het huidige tramsysteem. 5000 krabbels zijn al gezet, 8500 zijn er nodig in totaal. Men heeft tot juli 2010 de tijd. In Augsburg is inmiddels de lagevloertram van Bombardier type Citiflex aan het volk voorgesteld. In Potsdam zijn de omvangrijke tramspoorvernieuwingen achter de rug. Hetgeen ook voor de stad Bielefeld geldt. Het trammuseum te Wehmingen (bij Hannover) beschikt thans over een rijvaardige complete Wegmantramtrein bestaande uit de stellen 3533 + 3733. In Gotha heeft de Thüringerwaldbahn haar 80^e verjaardag gevierd. Een klassieke tramcombinatie werd daartoe geheel met guirlandes omhangen. In Berlijn blijft de S-Bahn voor behoorlijke commoties zorgen. Schade aan remcilinders zorgde ervoor dat 75% van het wagenpark terzijde gesteld moest worden! Ergo uiteraard een storm van kritiek raasde hevig over DB AG. Tramlijn 306 in Bochum is nu compleet gesaneerd. In Dresden is de tweede bestelling op de 45 m lange NGT D12 DD-trams (Bombardier) onderweg, zodat de laatste Tatra's aldaar uit de actieve dienst kunnen. Berlijn heeft nu definitief 99 trams type Flexity-Berlin bij Bombardier besteld. Het Zwitserse Bern heeft wegens tramnetuitbreidingen en noodzakelijke vervangingen wederom 7-delige Combino-trams bij Siemens besteld. Alstom leverde de eerste Citadistram aan Istanboel. En het Italiaanse Palermo (Sicilië) krijgt 17 5-delige trams Flexity Outlook (Bombardier) voor haar gloednieuwe tramsysteem. In Genève wordt het tramnet ook uitgebreid en Bombardier Brugge zorgt voor nieuwe 7-delige 2-richtingstrams type Flexity Outlook. De ex-Amsterdamse trams van type 9G en 10G doen het goed op lijn 3 van Serajewo (heel de dag in 4-minutendienst!), maar deze Bosnische hoofdstad heeft nog meer tweedehandsjes nodig. Het hoofdartikel gaat over de Düsseldorf tram (Rheinbahn). Hier wordt een nieuwe tramtunnel gebouwd voor de oost-westtramlijnen U71, U72 en U73. Gereed 2014. Lengte bedraagt 3,4 km en kosten rond € 650 miljoen. Zodra gereed zullen op dit tracé lagevloertrams (Siemens Combino type NF8U) ingezet worden. Ook het bestaande hoogvloerige tramnet wordt verder uitgebreid. Deze stad beschikt al over ca. 7 km tramtunnel. Toch breekt er nu een felle discussie los of het uit kostenoverwegingen wel verstandig is om tunnels te blijven graven. Immers het blijkt dat steden die in de 60- en 70-er jaren tramtunnels aanlegden, nu geconfronteerd worden met een vernieuwingsonderhoud dat qua kosten vele malen hoger zijn dan voor bovengrondse spoortrajecten (Wer soll das bezahlen....!) De toenmalige vroede vaders stonden daar kennelijk niet bij stil en de lobbyisten zwegen (natuurlijk). En verder nog alle aandacht voor de inmiddels toch wel klassiek geworden Düwagtrams aldaar van de types GT8, GT8s en GT8SU. Van de baan is de idee om een oldtimertramlijn naar het mediaterein in het havengebied met retrotrams te realiseren. In plaats daarvan wil men lijn U71 via het universiteitsterrein ermee gaan verbinden. Wegens geldzorgen wordt het project lijn U80 met enige jaren opgeschoven (traject rond het immense beursterrein). In het plaatsje Nordhausen (44.000 inwoners) kunnen de trams voorlopig niet hun remise bereiken. Vanwege groot trambaanonderhoud, dus elders geschiedt provisorisch het onderhoud van de aldaar rijdende 3-delige Combinotrams. Onder de titel: Hoeveel openbaar railvervoer (stadstram, sneltram, metro) kan Duitsland zich in de toekomst permitteren? Men blik daarbij vooruit tot 2025. Voorts een verslag over de pas geopende Berlijnse metrolijn U55. Dit tunneltraject is 1,8 km lang en kostte € 320 miljoen. Deze lijn ligt volledig geïsoleerd van het bestaande metronet en kent 3 stations: Centraal Station, Bondsdag en Brandenburger Poort. In 2017 hoopt men spoor aansluiting te realiseren via het metrostation Alexanderplein. Sinds 1972 rijden in Frankfurt am Main 100 achtassers van het fabricaat Düwag/Siemens, type P. Gezien de ouderdom zoekt men nu een tramtype dat zowel in tunnel als op bovengrondse tracés inzetbaar is. Op het regionale traject Bern – Solothurn (Zwitserland) worden vanwege constant toenemend aantal reizigers nieuwe lagevloerstellen ingezet, die driedelig zijn. Spoorwijdte bedraagt 1000 mm en. Stadler Rail is de leverancier van dit type NexT (RABe 4/12). In de voormalige Sovjetunie was er sprake van 9 trambedrijven die met smalspoor een opvallende positie innamen gezien het gebruikelijke normaal- en breedspoor. In deze nieuwe serie komt als deel 1 het trambedrijf van Pjatigorsk aan bod, een kuuroord gelegen aan de noordkant van het Kaukasusgebergte. En zoals men vaak in Oost-Europa ziet, komen ook in deze plaats met 139.000 inwoners tweedehandstrams voor afkomstig uit Halle, Cottbus en Erfurt. In dit geval Tatra-trams derhalve. In de rubriek modellen zijn voor fraaie voorstellingen te zien van miniaturen, met de gebruikelijke tips en nieuwigheden. De 100-jarige tramremise in Schkeuditz wordt in het zonnetje gezet. Sinds 1991 herbergt het gebouw geen trams meer, maar zien haar dichtgemetselde poorten nog dagelijks lijn 11 naar Leipzig voorbijrijden. Met voorts een historische terugblik en dito fotomateriaal. In het museale brandpunt staat ditmaal het bekende rijdende trammuseum gevestigd in het Oostenrijkse Mariazell, dat over circa 100 tramvoertuigen beschikt. Speciale aandacht is er voor klassieke trams uit Salzburg, Sankt Polten, Wenen, Baden etc. (zie ook www.museumstramway.at). Overbodig te zeggen, dat ook dit nummer rijkelijk is voorzien van voortreffelijk fotowerk. www.strassenbahn-magazin.de

B O E K E N

Strassenbahn im Bergischen Land. Strassenbahn Special # 19 2009, 116 blz., ISBN 978-3-89724-0235-4, uitg. GeraMond Verlag GmbH, München. € 19,90 (D.) (www.geramond.de en www.strassenbahn-magazin.de). Deze speciale uitgave duikt vrij grondig in woord en beeld in de tramgeschiedenis van het Bergische Land, dat vroeger bekend stond als het hertogdom Berg. Het ligt in westelijk Duitsland, in het noorden begrensd door de rivier de Ruhr, in het westen door de Keulse Bocht (Rijn), in het zuiden de rivier de Sieg en in het oosten door de virtuele lijn Schwelm – Marienheide – Waldbröl. De belangrijkste plaatsen in dit gebied zijn Wuppertal, Solingen en Remscheid. Het is een important industriegebied (metaal, textiel, chemie) en voorts vrij heuvelachtig. Op het hoogtepunt van het tramfenomeen aldaar bestond er een netwerk van 375 km lengte in totaal, waardoor stad, dorp en omlandenden met elkaar verbonden waren. Einde 19^e, begin 20^e eeuw ontstonden deze particuliere trambedrijven parallel aan de sterke industriële ontwikkeling aldaar. En dat gold tevens voor de spoorwegen. Deze uitgave is als volgt opgebouwd: Begonnen wordt met een inleiding over deze regio zelf, met voorts een zogenaamde fotoreis door deze streek, de periode tot 1950 en vervolgens de bloeiperiode 1950 – 70. Dan komt de stedelijke agglomeratie van Wuppertal aan bod, met haar normaalsporige en metersporige tramnetten. Het trambedrijf van deze stad had een lengte van in totaal 275 km en kende liefst 24 tramlijnen. Vervolgens zijn de trambedrijven van Solingen en dat van Remscheid aan de beurt. En hoewel de spoorbedrijven een wezenlijk aandeel hadden in het goederen- en grondstoffenvervoer, speelden de goederentransporten een beduidende rol. Een apart hoofdstuk wordt er gewijd aan de nog bestaande fameuze zweeftram van Wuppertal. Eind 50er, begin 60er jaren vonden de toenmalige bestuurders en politici dat het maar eens afgelopen moest zijn met die ruimtevreterende tram en dat er vrij baan aan het toenemende personenverkeer gegeven diende te worden. Zelfs een tandradtramlijn die goed rende, moest ondanks felle burgerprotesten in 1959 na 64 jaren trouwe dienst het loodje leggen. En autobussen als vervanging zou beduidend goedkoper zijn... Zelfs trolleybussen werden geïntroduceerd, echter verdwenen na een paar jaar weer vlot, uitgezonderd in Solingen. In 1978 kwam er een einde aan de laatste tramlijn, ondanks dat er toch nog moderne dubbelgelede Düwag-trams hun intrede gedaan hadden. Van die 375 km tramlijn bleef er niets van over, uitgezonderd een stukje van 3 km dat thans door het trammuseum BMB (Bergische Museumsbahnen e.V.) met redelijk succes wordt uitgebaat. En gelukkig is er heel veel trammaterieel uit deze regio bewaard gebleven, dat door de vrijwilligers van dit museum goed onderhouden wordt. Het is een zeer interessant boekwerk, gelardeerd met erg veel foto's van zeer goede kwaliteit in zowel zwart-wit als in kleur uitgevoerd. ThN

In de **EK Baureihen Bibliothek** verscheen een standaardwerk over de DB V-80 (Grosze en Högemann) met als subtitel 'de oer Duitse diesellocc en haar zusters'. Er was echter al iets vóór deze, namelijk de latere V188 dubbelloc in gebruik bij de Wehrmacht en na 1945 bij de DB. Het boek in A4 formaat is een echt "gründliche" studie, ook op technisch gebied. De V-80 is nog als museumloc actief. U ziet nogal wat foto's uit de eerste tijd rond Kiel en Frankfurt. Ook zijn er beelden van de verlengde goederenuitgave die er bijzonder fraai uitzag. Een grote variëteit in beelden in zwart/wit en kleur. Uit de inhoudsopgave krijgt men een beetje de indruk dat het grotendeels om de techniek zou gaan. Er is echter ook ruim aandacht voor de inzet rond Frankfurt, Bamberg en Nürnberg. De inzet rond Kiel betrof proefritten van maker MAK. Ook worden de museumlocs vermeld alsmede de diensten bij particuliere lijnen. Echt weer zo'n bijbel als wij die bij EK gewend zijn. In de Baureihen-serie waren al veel titels: enkele zijn in herdruk. 304 blz. in A4, 465 afbeeldingen, 45 euro, ISBN 578-3-88255-188-4. <http://shop.eisenbahn-kurier.de>

DB-Lokomotiven und Triebwagen 2009, nr. 29 in de serie DB-Aspekte. Lijsten en illustraties in kleur. Elk jaar schrijft de standaardisatie verder voort. Van het klassieke materieel is niets meer in officiële gewone dienst. De uitgave is dan ook iets minder dik. 73 blz. A 4, € 9,80, bestelnr. 1908. <http://shop.eisenbahn-kurier.de>

Eisenbahn Bildarchiv: **Die Reko 50 der Deutschen Reichsbahn.** 96 blz. met circa 100 zwart/wit en kleurenfoto's van een zeer bekende locserie die zowel in personen- als goederenvervoer gebruikt werd. De meeste foto's tonen actie maar er zijn ook portretopnamen bij. Vanaf 1962 werden er 208 gebouwd, waarvan ook 72 ingericht voor oliestook. Rond Magdeburg waren ze het meest te zien. In 1988 sloot één van deze locs het stoomtijdperk bij DR af. Formaat is 23,5 X 16,5 cm. Prijs 19,80 euro, ISBN 978-3-88255-379-5. <http://shop.eisenbahn-kurier.de>

Hierna een tweetal uitgaven van TRANSPRESS: **Reichsbahn-Dampf:** Die Stasi-Akte "Fotograf". Een boek over het werk van de grote hobby van van weleer. Vooral buitenlandse fotografen werden als spionnen gezien en met name de Westduitse. Dit boek bevat naast veel zwart/wit foto's copieën van rapporten van de Stasi over de spionnen. De namen overigens onleesbaar gemaakt. Het boek bevat een aantal belevenissen van mensen die alleen maar mooie plaatjes wilden maken. Ook gold dat nogal wat DDR-ers de pest in hadden dat wij hun volkomen verouderde spoorwereld wel leuk vonden. Een ding is duidelijk: wat een moeite is er gedaan om meestal onschuldige activiteiten een belangrijke en ook politieke kleur te geven. De foto's bieden een goede Querschnitt van het stoomgebeuren. 175 blz., 23 bij 26,3 cm., € 19,95. ISBN 978-3-613-71369-7. www.paul-pietsch-verlage.de

Made in GDR, DDR-Schienenfahrzeuge in historischen Prospekten. Een verzameling herdrukken van industriële folders vooral ook voor de export bedoeld, want de klanten in de DDR zelf zullen weinig keuzemogelijkheden hebben gehad. Het gaat over elektrische en dieselloccs voor hoofdlijnen maar ook voor de industrie. Tot 1989 was er vooral een markt in Oost Europa en een groot aantal Afrikaanse en enkele Aziatische landen. De zeer belangrijke wagon- en rijtuigindustrie in Görlitz en Bautzen staan er niet in. Deze is zeker een apart boek waard. Hetgeen in dit boek geboden wordt is vooral technisch en zakelijk zonder franje. 143 blz. oblong, 29 bij 20 cm., ISBN 978-3-613-71368-0. De prijs: 19,95 euro. www.paul-pietsch-verlage.de

D V D

Eisenbahn Videokurier 85. Onderwerpen: BR 64 in Frankenland; V80; 70 jaar serie 50 (één van 's-werelds meest bekende stomers); serie 111, afscheid van de serie 614; herinneringen aan de V60 van de DR; Bahnnews en terugblik (winter in de 30-er jaren). Speelduur 1 uur, € 19,80. bestelnr. 8085. <http://shop.eisenbahn-kurier.de>

K A L E N D E R S 2010

Van de 12 kalenders op gebied van vervoer (niet alleen openbaar vervoer) noemen wij alleen de meest bekende, te beginnen met:

Dampflokomotive (de Bellingrodt foto's): actie- en portretfoto's van de Duitse stoomlocomotieven. Een divers stoombeeld wordt geboden voor de prijs van 11,80 euro.

Deutschlandreise is de 2^e puur Duitse kalender, maar nu in kleur, eveneens voor 11,80 euro. Deze kalender bevat 4 stoomplaten; de rest bestaat uit diesel en elektrisch.

Glacier Express over 's werelds langzaamste sneltrein, maar wel een van de meest spannende. Winterplaten van klasse, echter de zomer overheerst. Ook is er een mooie foto van de klassieker. De prijs: 12,80 euro.

Alpenbahnen, 16,80 euro. Foto's van alle Alpenlanden, met een lichte voorkeur voor Zwitserland.

Globetrotter, 11,80 euro: 5x stoom (mooi zo), en wel overal vandaan en net zoals de rest in kleur.

Tenslotte nog een fraaie kalender getiteld **Stadtverkehr in aller Welt**. Over het algemeen zeer fraaie platen van trams in steden. 2 bladen zijn gewijd aan Duitse S-Bahnen. De kalender kost 16,80 euro.

Alle besproken kalenders zijn van hetzelfde formaat, namelijk 47 ½ bij 30 cm. <http://shop.eisenbahn-kurier.de>

A G E N D A (B I N N E N L A N D)

23 t/m 25 oktober: Eurospoor in de Jaarbeurs te Utrecht. www.eurospoor.nl

24 en 25 oktober: "Heimwee Expres" vanaf het Spoorwegmuseum te Utrecht over de Oosterspoorlijn naar Hilversum v.v. Vertrektijden NSM: 12.15 uur, 13.29 uur, 14.59 uur. Materieel: kijk op <http://www.spoorwegmuseum.nl/>

25 oktober: Rondrit met de Corus Excursietrein over het bedrijfsterrein van Corus. Vertrek Velsersbosch (gelegen nabij de hoofdingang van Corus IJmuiden) 10.45 uur. Info en reserveren: www.csy.nl

25 oktober: De Museumtramlijn te Amsterdam rijdt voor het laatst dit seizoen de zondagse dienstregeling. Tevens veiling met OV-gerelateerde kavels. www.museumtramlijn.org

1 november: open dag en modeltreinenbeurs bij de Hoornse Modelbouw Club. Scholegemeenschap OSG, Bonte-koestraat 3 in Hoorn van 10 -15 uur. <http://www.dehmc.nl>

7 november: Donateursrit met treinstel 386 door de Stichting Mat'54 Hondekop-Vier. Route "Noordzee Expres": Utrecht (V.9:52) - Amsterdam - Zandvoort aan Zee - Hoek van Holland - Vlissingen - Utrecht (A. ca. 19:00). www.mat54.nl

28 en 29 november: Nederlandse Modelspoordagen in de Darling Market te Rijswijk. www.exporijswijk.nl

28 en 29 november: "Heimwee Expres" vanaf het Spoorwegmuseum te Utrecht over de Oosterspoorlijn naar Hilversum v.v. Vertrektijden NSM: 12.15 uur, 13.29 uur, 14.59 uur. Materieel: kijk op <http://www.spoorwegmuseum.nl/>

12 december: 10-15 uur: Modelspoorbeurs te Houten. Euretco-Expo-Center. <http://www.modelspoorbeurs.nl/>

19 december: Modelspoor- en autobeurs SPIJKSPOOR in Delta, Albrandswaardsdijk 74 te Poortugaal. www.spijkspoor.nl

26 en 27 december: "Heimwee Expres" vanaf het Spoorwegmuseum te Utrecht over de Oosterspoorlijn naar Hilversum v.v. Vertrektijden NSM: 12.15 uur, 13.29 uur, 14.59 uur. Materieel: kijk op <http://www.spoorwegmuseum.nl/>

A G E N D A (B U I T E N L A N D)

BELGIË

16 t/m 21 oktober: "Busworld Europe" te Kortrijk. www.busworld.org

DUITSLAND

2 t/m 6 april 2010: viering 175 spoorwegen in Duitsland in de driehoek Gerolstein – Koblenz - Trier. <http://www.dampfspektakel.info/>

GROOT BRITANNIË

24 t/m 29 september 2010: 125 jaar tram in Blackpool. Tramparades, gasttrams, open huis. Meer info volgt.

*Met deze agenda vervalt de agenda uit onze vorige editie.
Nadere info uitsluitend bij de betrokken organisatoren.
Alle aankondigingen zijn onder voorbehoud van wijzigingen, typefouten e.d.*